

Sygn. akt IV U 104/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

26 lipca 2023 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sławomir Matusiak

Protokolant: st. sekr. sąd. Katarzyna Wawrzyniak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 26 lipca 2023 roku w Sieradzu

odwołania B. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł.

z 2 grudnia 2022 r. Nr (...)

i od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł.

z 7 lutego 2023 r. Nr (...)

w sprawie B. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł.

o kapitał początkowy i wysokość emerytury

zmienia zaskarżone decyzje w ten sposób, że zobowiązuje organ rentowy do ustalenia wartości kapitału początkowego B. S. przy uwzględnieniu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego wynoszącego 111,62% i obliczenia wysokości emerytury z uwzględnieniem tak ustalonej wartości kapitału początkowego;

w pozostałym zakresie oddala odwołanie.

Sygn. akt IV U 104/23

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 07.02.2023 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. przyznał B. S. emeryturę od dnia 03.12.2002r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego. Za podstawę obliczenia emerytury w oparciu o art. 26 ustawy dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych organ przyjął kwotę składek zewidencjonowanych na koncie z uwzględnieniem waloryzacji, kwotę zwaloryzowanego kapitału początkowego oraz średnie trwanie życia; wysokość emerytury wyniosła 4.148,77 zł.

Decyzją z dnia 02.12.2022r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. ponownie ustalił kapitał początkowy B. S. na dzień 01.01.1999 r. Do obliczenia podstaw wymiaru kapitału początkowego oraz obliczenia wskaźnika wysokości tej podstawy organ przyjął przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 10 kolejnych lat kalendarzowych, tj. od 01.01.1977 r. do 31.12.1986 r.; wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego wyniósł 106,79%. Wskaźnik ten ustalono na podstawie zarobków, stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, wynoszących w kolejnych latach: w 1977 r. – 35.885 zł, w 1978 r. – 43.552,25 zł, w 1979 r. –

20.800 zł, w 1980 r. – 111.346 zł, w 1981 r. – 188.237 zł, w 1982 r. – 280.402 zł, w 1983 r. – 170.859 zł, w 1984 r. – 154.784 zł, w 1985 r. – 192.875 zł, w 1986 r. – 45.216 zł. W decyzji zaznaczono, iż do ustalenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego z tytułu zatrudnienia : od 15.05.1975 r. do 31.12.1975 r., od 06.11.1978 r. do 31.12.1979 r., przyjęto minimalne wynagrodzenie obowiązujące w powyższym okresie. Kapitał początkowy wyniósł 97.485,96 zł.

W odwołaniu, wniesionym do Sądu Okręgowego w Sieradzu, wskazując jako przedmiot zaskarżenia decyzję emerytalną, B. S. zakwestionował przyjęcie w decyzji kapitałowej minimalnego wynagrodzenia za pracę z okresu zatrudnienia w (...) w okresie od 06.11.1978 r. do 31.12.1979 r. Ubezpieczony zwrócił uwagę, iż w umowie o pracę z 04.11.1978 r. określono stawkę wynagrodzenia zasadniczego na 160 zł, zaś w świadectwie pracy z dnia 29.07.1983 r., wynagrodzenie zasadnicze to 340 zł dziennie. Wg zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu, obejmującego 7 miesięcy 1983 r., uzyskiwane wówczas wynagrodzenie miesięczne to 22.355,86 zł. Z kolei kwota 160 zł określona w umowie o pracę z 1978 r. to 47% wynagrodzenia, wykazanego na świadectwie pracy w wysokości 340 zł. Tym samym możliwe jest odtworzenie miesięcznych wynagrodzeń z okresu lat 1978-1979, mnożąc miesięczne wynagrodzenie z 1983 r. – 22.355,67 zł przez wskaźnik 47%.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wskazał, że w razie przedłożenia w organie rentowym dokumentacji innej, niż zaświadczenie o zarobkach lub legitymacja ubezpieczeniowa, uwzględnieniu podlegają tylko takie składniki wynagrodzenia określone w aktach osobowych, które przysługiwały bezwarunkowo, w czasie trwania zatrudnienia jako stałe składniki wynagrodzenia określone kwotowo lub procentowo od znanego kwotowo składnika wynagrodzenia, zaś inne składniki, takie jak premie, nagrody czy dodatki mogą być uwzględnione tylko wówczas, jeżeli zachowana dokumentacja wskazuje faktycznie na ich wypłatę w określonej wysokości.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 23 czerwca 2004 r. do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wpłynął wniosek B. S. o ustalenie kapitału początkowego. Do wniosku zostało załączone m.in. świadectwo pracy, wystawione w dniu 29.07.1983 r. przez (...) w G., stwierdzające, iż wnioskodawca był zatrudniony w tym przedsiębiorstwie od 06.11.1978 r. do 30.07.1983 r. jako ślusarz pod ziemią, na którym ostatnio otrzymywał wynagrodzenie w wysokości 340 zł + premia z karty górnik; zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu, wystawione w dniu 25.06.2003 r. przez (...) SA stwierdzające, iż B. S. był zatrudniony w (...) od 06.11.1978 r. do 30.07.1983 r. a jego łączna kwota wynagrodzenia wyniosła: w 1980 r. – 111.346 zł, w 1981 r. – 188.237 zł, w 1982 r. – 280.402 zł, w 1983 r. – 156.491 zł. Decyzją z dnia 10.06.2005 r. ustalono B. S. kapitał początkowy.

Decyzją z dnia 02.12.2022 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. ponownie ustalił kapitał początkowy B. S. na dzień 01.01.1999 r. Do obliczenia podstawy wymiaru kapitału początkowego oraz obliczenia wskaźnika wysokości tej podstawy organ przyjął przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 10 kolejnych lat kalendarzowych, tj. od 01.01.1977 r. do 31.12.1986 r.; wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego wyniósł 106,79%. Wskaźnik ten ustalono na podstawie zarobków, stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, wynoszących w kolejnych latach: w 1977 r. – 35.885 zł, w 1978 r. – 43.552,25 zł, w 1979 r. – 20.800 zł, w 1980 r. – 111.346 zł, w 1981 r. – 188.237 zł, w 1982 r. – 280.402 zł, w 1983 r. – 170.859 zł, w 1984 r. – 154.784 zł, w 1985 r. – 192.875 zł, w 1986 r. – 45.216 zł. W decyzji wskazano, iż do ustalenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego z tytułu zatrudnienia od 15.05.1975 r. do 31.12.1975 r. i od 06.11.1978 r. do 31.12.1979 r. przyjęto minimalne wynagrodzenie obowiązujące w powyższym okresie.

W dniu 03.11.2022r. B. S. złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wniosek o emeryturę. Do wniosku została załączona m.in. umowa o pracę, zawarta w dniu 04.11.1978 r. z Kopalnią (...). W umowie określono, iż stawka płacy zasadniczej pracownika wynosić będzie 160 zł dziennie.

Decyzją z dnia 12.08.20229 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. przyznał B. S. emeryturę w kwocie zaliczkowej. Zaskarżoną decyzją z dnia 07.02.2023r. organ rentowy przyznał B. S. emeryturę od dnia 03.12.2022r., tj.

od osiągnięcia wieku emerytalnego. Wysokość emerytury została obliczona zgodnie z zasadami, określonymi w art. 26 ustawy emerytalnej. Do ustalenia wysokości emerytury przyjęto m.in. kwotę zwaloryzowanego kapitału początkowego, określonego w decyzji o ponownym ustaleniu kapitału początkowego z dnia 02.12.2022 r.

(decyzje, wnioski, zaświadczenie, umowa o pracę, świadectwo pracy w aktach ZUS).

Wynagrodzenie B. S. przy założeniu wykonywania pracy w pełnym wymiarze czasu pracy, jaki obowiązywał od 06.11.1978 r. do 31.12.1979 r. i stawki wynagrodzenia za pracę w kwocie 160 zł dziennie, wyniosłoby: od 06.11. do 31.12.1978 r. – 47.819 zł a podstawa wymiaru za 1978 r. – 81,54 %; za 1979 r. - 47.040 zł a podstawa wymiaru za ten rok – 73,59%. W konsekwencji najkorzystniejszy wwpw kapitału początkowego z lat 1977-1986 wyniosłoby 111,62%.

Biegły K. G. zwrócił przy tym uwagę, iż jak wynika z zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu, w 1980 r. wnioskodawca uzyskał tytułem wynagrodzenia kwotę 111.346 zł, co daje średnie miesięczne wynagrodzenie na poziomie 9.279 zł. Gdyby hipotetycznie uwzględnić wynagrodzenie z roku 1980 r. za rok 1979, to wówczas podstawa wymiaru za rok 1979 wyniosłaby 174,18 % a wwpw kapitału początkowego z lat 1977-1986 wyniosłoby 121,68%.

(opinia biegłego K. G. k. 31-34)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych odwołów. Sąd uznał za w pełni wiarygodne dokumenty zgromadzone w aktach sprawy oraz aktach organu rentowego. Przedmiotowe dokumenty zostały bowiem sporządzone przez osoby do tego powołane w ramach przysługujących im kompetencji oraz w przewidzianej prawem formie. Ponadto ich treść i forma nie były kwestionowane przez żadną ze stron procesu, a zatem i Sąd nie znalazł podstaw, by czynić to z urzędu. Sąd również w pełni podzielił opinię biegłego K. G., uznając ją za sporządzoną w sposób fachowy i wyczerpujący. Nadto opinia ta nie zawiera niejasności, sprzeczności, luk, a jej konkluzje są konkretne i przekonujące, przez co należy przyjąć, że biegły z dostateczną dozą prawdopodobieństwa odtworzył wynagrodzenie ubezpieczonego, przy czym szczegółowo uzasadnił swoje stanowisko, które jest dla Sądu w pełni przekonujące.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie B. S. co do zasady zasługiwało na uwzględnienie. Ubezpieczony jako przedmiot odwołania wskazał decyzję z dnia 07.02.2023r. o przyznaniu emerytury, jednak z okoliczności faktycznych uzasadniających odwołanie wynika, iż ubezpieczony kwestionuje decyzję o ustaleniu kapitału początkowego w tej części, w jakiej do obliczenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego przyjęto minimalne wynagrodzenie za pracę za okres zatrudnienia w (...).

W myśl art.26 ustawy z 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2023.1251 t.j.) emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia ustalonej w sposób określony w art.25 (podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art.24, stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, zwaloryzowanego kapitału początkowego określonego w art.173-175 oraz kwot środków zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art.40a ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem ust.1a i 1b oraz art.185) przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego, z uwzględnieniem ust.5 i art.183.

Zgodnie art. 173 ust. 1 ustawy emerytalnej dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 roku, którzy przed dniem wejścia w życie ustawy opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek, ustala się kapitał początkowy. Kapitał początkowy stanowi równowartość kwoty obliczonej według zasad określonych w art. 174 pomnożonej przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone zgodnie z art. 26 ust. 3 dla osób w wieku 62 lat (art. 173 ust. 2).

Kapitał początkowy ustala się na zasadach określonych w art. 53, z uwzględnieniem ust. 2-12 (art. 174 ust. 1 ww. ustawy). Jak stanowi art. 174 ust. 2 powołanej ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przy ustalaniu kapitału początkowego przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie ustawy:

- 1) okresy składkowe, o których mowa w art. 6,
- 2) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 5,
- 3) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 1-4 i 6-12, w wymiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2.

W myśl ust. 3 ww. przepisu podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się na zasadach określonych w art. 15, 16, 17 ust. 1 i 3 oraz art. 18, z tym że okres kolejnych 10 lat kalendarzowych ustala się przed dniem przed dniem 1 stycznia 1999 roku. Natomiast ust. 7 art. 174 stanowi, że do obliczenia kapitału początkowego przyjmuje się kwotę bazową wynoszącą 100 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w II kwartale kalendarzowym 1998 roku. Ustęp 8 analizowanego przepisu stanowi zaś, że przy obliczaniu kapitału początkowego część kwoty bazowej wynoszącej 24 % tej kwoty mnoży się przez współczynnik proporcjonalny do wieku ubezpieczonego oraz okresu składkowego i nieskładkowego osiągniętego do dnia 31 grudnia 1998 roku według określonego w ustawie wzoru. Wartość współczynnika, obliczonego na podstawie ust. 8, w zależności od płci, wieku ubezpieczonego oraz stażu ubezpieczeniowego w dniu 31 grudnia 1998 r., przedstawiona jest w tabeli, stanowiącej załącznik do ustawy (ust. 13).

Jeżeli okres, wskazany do ustalenia podstawy wymiaru kapitału początkowego, obejmuje rok kalendarzowy, w którym ubezpieczony pozostawał w ubezpieczeniu społecznym, na podstawie przepisów prawa polskiego, jedynie przez część miesięcy tego roku, do obliczenia stosunku sumy kwot podstaw wymiaru składek i kwot, o których mowa w art. 15 ust. 3, w okresie tego roku do przeciętnego wynagrodzenia, przyjmuje się sumę kwot przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za ten rok kalendarzowy odpowiednią do liczby miesięcy pozostawania w ubezpieczeniu (ust. 3b).

W kontekście wskazanych wyżej czynników mających wpływ na wysokość kapitału początkowego a przez to i emerytury, kwestia ustalenia rzeczywistego wynagrodzenia ubezpieczonego stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w latach 1978 – 1979 ma niewątpliwie istotne znaczenie dla ustalenia prawidłowych wartości zarówno kapitału początkowego jak i emerytury wnioskodawcy.

Organ rentowy przyjmując stosownie do dyspozycji art. 15 ust.2a ustawy emerytalnej jako podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z okresu 06.11.1978-31.12.1979 minimalne wynagrodzenie pracowników, odwołał się do zasad określających ustalanie wysokości wynagrodzenia, przewidzianych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 roku sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz.U. nr 237, poz.1412). Zgodnie z § 21 ust.1 cyt. rozporządzenia, środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument, na podstawie którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia. Przepisy powołanego rozporządzenia mają zastosowanie przy ustalaniu przez organ rentowy wysokości świadczeń na podstawie wymienionych w nim środków dowodowych; jednakże w postępowaniu wywołanym wniesionym odwołaniem od decyzji organu rentowego, sąd nie jest związany treścią tych przepisów i stosownie do okoliczności ocenia całokształt materiału dowodowego według zasad wynikających z art. 233 § 1 k.p.c.

Na podstawie art. 473 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających możliwość dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu ze świadków i z przesłuchania stron. Takie stanowisko wielokrotnie zajmował Sąd Najwyższy, który m.in. w wyroku z dnia 9 kwietnia 2009 roku w sprawie I UK 316/08, LEX 707858 stwierdził, że w postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokości mogą być udowodnione wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego. Ograniczenia dowodowe zawarte w § 22 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia

11 października 2011 roku w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno - rentowe (Dz. U. z 2011 roku, nr 237, poz. 1412) dotyczą wyłącznie postępowania przed tymi organami.

Przyjmując za prawidłową metodologię zastosowaną przez biegłego K. G., Sąd ustalił wysokość rocznych wynagrodzeń B. S. w okresie od 06.11.1978 r. do 31.12.1979 r., stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, w wysokościach wymienionych w opinii biegłego zgodnie z tezą dowodową Sądu. W sytuacji, kiedy wynagrodzenie pracownika było określone kwotową stawką dzienną nie ulega wątpliwości, iż będąc zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy ubezpieczony musiał otrzymywać w miesięcznym okresie rozliczeniowym wynagrodzenie nie niższe, aniżeli iloczyn stawki dziennej oraz przepracowanych dni.

Odnosząc się do sugerowanej w dowołaniu metodologii odtworzenia wynagrodzenia za sporny okres a także do wariantu opinii biegłego, zakładającej ustalenie tego wynagrodzenia na poziomie odpowiadającym wynagrodzeniu, uzyskanemu w kolejnym roku pracy należy podkreślić, że do ustalenia podstawy wymiaru świadczeń emerytalno-rentowych może być uwzględnione tylko wynagrodzenie faktycznie uzyskane przez ubezpieczonego w danym okresie, a nie zaś wynagrodzenie ustalone na podstawie przypuszczeń czy też uśrednień. Jedynie wynagrodzenie ubezpieczonego ustalone w sposób niewątpliwy, wobec którego nie istnieje wątpliwość, iż zostało ono zawyżone, może być podstawą do ustalenia współczynnika wysokości podstawy wymiaru. Wypracowane przez judykaturę zasady przewidują, iż nie jest możliwe przeliczenie wysokości emerytury (w tym też ustalenie kapitału początkowego) w oparciu o hipotetyczną wysokość wynagrodzenia. Stosunek pracy ma zawsze charakter indywidualny, określone warunki zatrudnienia mają charakter niepowtarzalny, ponieważ zostały ustalone między pracodawcą i konkretnym pracownikiem. Uśrednione lub hipotetyczne obliczenie wysokości wynagrodzenia nie może oddać indywidualnych cech właściwych dla danego stosunku pracy. Wysokość świadczenia emerytalnego pozostaje funkcją uzyskiwanych niegdyś dochodów, a zatem dla jego wyliczenia nieodzownym pozostaje ustalenie rzeczywistych zarobków jako decydujących o rozmiarze opłacanej składki na ubezpieczenie społeczne. Niedopuszczalnym przy tym jest opieranie się w tym celu np. jedynie na hipotezach, czy założeniach wynikających z przyjęcia średnich wartości (por. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21 czerwca 2022 r. III AUa 1296/20 LEX nr 3410473). Podobnie w wyroku z dnia 25 stycznia 2022 r. III AUa 889/21 LEX nr 3389974 Sąd Apelacyjny w Warszawie przyjął, iż wysokość wynagrodzenia przyjęta do obliczenia wartości wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego i emerytury musi zostać ustalona w sposób stanowczy, jednoznaczny i znajdujący pokrycie w dowodach zebranych w postępowaniu sądowym, a ich interpretacja musi być ścisła. Tylko bowiem precyzyjne ustalenie wysokości uzyskanego wynagrodzenia za pracę jako podstawy odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne, może skutkować przeliczeniem kapitału początkowego. Nie ma bowiem w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych unormowań pozwalających na ustalenie otrzymywanego wynagrodzenia w sposób przybliżony czy też prawdopodobny, a taki byłby efekt zastosowania metodologii prezentowanej przez odwołującego i przez biegłego w wariantcie alternatywnym. Reasumując, Sąd uznał za uprawnione przyznanie B. S. prawa do ustalenia wysokości kapitału początkowego i w efekcie emerytury obliczonej także na podstawie jego wynagrodzeń z lat 1978-1979, obliczonych w opinii biegłego K. G.. Z tych też względów na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł jak w pkt 1 wyroku.